

Barth Károly politikai teológiája.

(I. közlemény.)

Egy hónap óta nagy port ver fel az a magánlevél, amelyet *Barth Károly*, a neves bázeleti theológus ez év szeptember 19-én *Hromadka* prágai theol. tanárhoz írt s amelyet a prágai sajtó kivonatossal közlése után — szintén kivonatossan — a holland, francia és német lapok is leközlöttek. Ez a levél bizonyára a mi magyar református egyháztársadalmunk körében s ennek körén kívül egyetemes nemzeti közvéleményünkben is nagy felütést kelthet, amióta a *Református Élet* és a *Magyar Új* legutóbbi számai egy-egy külön cikkben foglalkoznak vele. Mint ismeretes, *Barth Károly* 1931. óta a mi sárospataki theol. akadémiánknak is tiszteletbeli professzora. Ez indokolta teszi, hogy miniret különböző mértékben érintenek mindazok a kérdések, amelyek ezzel a levéllel kapcsolatban — kíváncsi hazai közvéleményünkben — felmerülhetnek. Mégis, a magunk részéről, ezzel az ügygel elsősorban nem azokból a szempontokból kívánunk foglalkozni, amelyeket a *Református Élet* és a *Magyar Új* cikkírói kiemelték, hanem elsősorban és kifejezetten *teológiai* szempontból. Ezzel legkevésbé sem vonjuk kétségbe, hogy amazok a szempontok is jogosan felvehetők. (A magyar protestánsizmus külpolitikai mulasztásai: az eddiginél sokkal ügyesebb és életrevalóbb protestáns külügyi propaganda és hírszolgálat, új magyar protestáns nemzeti nevelés szükségessége stb.) De meg vagyunk győződve arról, hogy ezek a szempontok is csak akkor lehetnek igazán helyesek és méltányosak, ha előbb figyelembe vesszük azt, hogy *teológiai háttérrel* is, amelyben *Barth* levele és a cseh kérdésben történt állásfoglalása átfogó megvilágításba kerül. Távól áll tőlünk, hogy „szerecsenmosdatásra” vállalkozunk, mintha bármiféle teológiai indokollással menthetők tartanak azt, hogy valaki illetéktelenül és a tények helyes ismeretének hiányában avatkozzék bele a mi nagy nemzeti ügyünkbe és esetleg árson is annak. De erről tulajdonképpen nincs is itt szó. Aki elfoglaltatlannal és figyelmesen elolvassa *Barth* levélét és nyilatkozatait, az beláthatja, hogy itt végeredményében a magyar-cseh kérdés felvetése nélkül csupán a cseh-német kérdésről van szó. (E sorok írója nem hallgatja el, hogy őt *Barth Károlyhoz* a tanítványi szeretet és hála szálai fűzik. De ez — lelkiismereti meggyőződése szerint — sohasem akadályozta s remélhetőleg most sem akadályozza meg a tárgyilagos tisztánlátásban. Itt nem *Barth Károly* személyéről és nem a „barthianizmus” presztízisének védelméről van szó, hanem arról az ügyről, amelyet ez a theológus — még esetleges tévedéseiben is képvisel. — Hogy ezt a kérdést s a vele kapcsolatos nagy elvi kérdéseket meg-ragadhassunk, először pontos fordításban egész terjedelmében közöljük *Barthnak* *Hromadka*hoz írt levelét s az ehhez fűzött megjegyzéseit, aztán áttérünk annak a teológiai háttérnek megrajzolására, amely *Barth* legújabb írásaiban bontakozik ki előttünk.

A Bergli—Oberrieden-ben (Zürich kanton)
1938. szeptember 19-én kelt levél, így hangzik:

„Kedves *Hromadka Kolléga* Úr!

Szívből köszönöm Önnek azokat a sorokat, amelyeket édesanyám halála alkalmából hozzám írt. Hadd használjam fel ezt az alkalmat arra, hogy elmondjam Önnek, milyen őszinte részvétel gondoltunk az elmúlt hetekben s gondolunk különösen a legutóbbi napokban Önre, az ön népére és hazájára. Ha Ön most ott bizonyára éjel nap-pal már csak egy dolgot tud gondolni, a magam részéről minden esetre biztosíthatom, hogy gondol-
latban én is szüntelenül Önnel együtt ugyanaz előtt a kérdés előtt állok. A tulajdonképeni szörnyűség nem is a hazugságnak és brutalitásnak az az áradata, amely a hitleri Németországból kiindul, hanem az a lehetőség, hogy Angliában, Franciaországban, Amerikában és nálunk Svájcban is elleledhetnek: az Önök népének szabadságával emberi számítás szerint ma Európa és talán nem is csupán Európa szabadsága áll, vagy esik. Itt már az egész világ az óriáskügyő gonosz tekintetének varázslata alá került? S a háború utáni idők pacifizmusának — hogyan gondolkozhathatunk most erről a dologról Ragaz cseh barátai? — most valóban minden, de minden elhatározási képesség ilyen szörnyű megbénulásában kell kihatnia? Most még — hétfőn, déli időtájtban írom ezt — úgy látszik, a legrosszabb nem következett be: a nyugati hatalmak még nem mondták ki hozzájárulásukat Németországgal szemben követeléséhez. De hát ha mégis hozzájárulnak? vajon akkor az Önök kormánya és népe mégis és akkor igazán szilárd fog-e maradni? Szemem előtt lebeg, hogy ezzel Önök mi-csoda végtelen terhet és nyomorúságot vállalnának magukra. Mégis merem azt remélni, hogy akkor a régi buszták fiait meg fogják majd mutatni a tulajdonosan elpuhult Európának, hogy ma is vannak még férfiak. Minden cseh kalona, aki akkor kűzd és harcol majd, értünk is — és ma fenntartás nélkül mondom ezt: Jézus Krisztus egyházáért is fogja azt tenni, mert Krisztus egyháza a Hüllerek és Mussolinik páris légkörében csakis vagy a nevel-ségességnak, vagy a kűrdésnek eshetik áldozatul. Különös idők ezek, Kedves Kolléga Úr, amikor ép ésszel lehetetlen mást mondani, mint azt, hogy a hitet kötelességünk az erőszakról való féltelmei és a békeesség szeretetét határozottan a második helyre és a jogtalanságtól való féltelmei s a szabadság-szeretelet ép oly határozottan az első helyre tenni! Még nem tudom elfojtani azt a várakozásomat, hogy ha Prága szilárd marad, talán London és Páris is újra megszilárdul. Az orosz segítség lehetőségére persze nem szívesen gondol az ember, mert az, még ha hatásos volna is, az ördögnek Belzebub által való kiűzését jelentené. De végtére is mit tudunk mi az isteni gondviselés terveiről és szándékairól, amelyek mind ebben érvényesülhetnek? Csak ez az egy bizonyos, hogy ami ellen-állás emberi részről lehetséges, azt ma Csehszlovákia határain ki kell fejteni és a jó lelkiismeret, amellyel ezt tenni fogják — s ezzel együtt a végső siker! — attól függ, hogy bizodalomukat minél több-

1541 1541

ben ne emberekbe, ne államférfiakba, ágyukba és reptülegekbe, hanem az élő Istenbe és a Jézus Krisztus Atyjába vessék. Nem utolsó gondja lesz Önnök az is, hogy népét a nehéz jelenben s a talán még nehezebb jövővel szemben Isten Igéjére, mint életünk és halálunk egyetlen vigasztalására emlékeztesse és mind újra emlékeztesse. A német hadosztályok erősek lehetnek, de én nem tudom, hogyan és honnan vehetnek azok ezt a végeredményben egyedül fontos és tartható bizakodást.

Vajjon hogyan fog alakulni minden akkorra, amikor ez a levél az Ön kezében lesz!? Ne mulassza el megmondani összes ottani barátainak, hogy én teljes szívvel Önökkel vagyok. Minden üdvözlét és minden szó, amelyet Ön még nekem írhat, fontos és értékes lesz nekem.

Az Önnel ma még jobban, mint valaha együtt érző

Barth Károly s. k.

— Folyt. köv. — Dr. Nagy Barna.

Esperesbeiktatás Sajóvelezden.

November 8-án a putnoki állomásról szinte egyedül indult két kocsi. Az első sineken vitt virágos vonatokat, virágos katonákat, újjongó gyermekeket és polgárságot Bánrévra: a Felvidék e részének elfoglalói és annak tanúi. A másik a vezér úrságát két jegyeseora közt lovasbandérium által kísért autókban, kocsiokban, szekerekben a kerület püspökét, a felsőborsodi egyházmegye alkotó tagjait és vendégeit vitte arra az ünnepélyes gyűlésre, melynek keretében Tóth János a felsőborsodi esperesi tisztet foglalta el.

A falu bejáratánál levő diadalkapu előtt a község főjegyzője, a templom előtt zászlókat lengető iskolások, leventék fűzfében beiktatandó esperes köszöntötte a püspököt.

A zsúfolásig teli templomban Lőkös Sándor végzett biblia magyarázattal és imádsággal igazán emlékeztető szolgálattal. Zsóry György c. m. gondnok megnyitó beszédének minden szava nyomtatás alá kívánczolt. Az egyházmegye el is halározta annak egész terjedelmében való kinyomtatását. Veress Károly c. m. jegyző tett azután jelenlést az esperesválasztásról. A meghívó küldöttség után megjelent esperest az egyházmegye tisztikara élén Zsóry György köszöntötte, átadva neki az egyházmegye pecsétjét. Az új esperes II. Tim. 2:3. és 15. alapján tartotta beköszöntő igehirdetését. Az üdvözlések sorát Farkas István püspök nyitotta meg. Szívbe szült, szívhez szült és megszívlelésre méltóan. Hubay Kálmán az esperesek, dr. Szabó Zoltán a sárospataki főiskola, Egerházy Lajos az ORLE és ORJO nevében adtak át lélekből jövő jókívánságokat, végül a gyülekezet gondnokának, leányainak, ifjainak, iskolásainak üdvözlései zárták be az üdvözlések sorát, melyekre az esperes megkapó közvetlenséggel válaszolt. Ezután következett friss, életteljes esperesi szétfoglaló, valamint a napnak még néhány toll alá kívánczó epizódjára lapunk következő számában szeretnénk még visszatérni.

A közebédén Farkas István püspöknek az első magyar emberre mondott köszöntője csendítette össze a poharakat és döböntette össze a szíveket.

A megjelentek sorában jól esett ott látni püspöfkünk látását, Dr. Enyedy Andornét, vitéz Sáfár Géza ny. altábornagyot, Farkas Eleket, Nád-házy Bertalant.

Az egyházmegyei gyűlésnek a beiktatás utáni részéről lapunk külön tudósítást hoz. Sz. Z.

Lehet-e kétféle vallásoktatásban részesülni?

Ez a kérdés az 1938/1939. iskolai év eleje óta született meg a budapesti vallásoktatásban (ez talán országsszerű is?), amióta több intézet római katolikus vallásoktatója az igazgatóknál és a református vallásoktatóknál hivatkozni szokott a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter 1896. évi június 21-én kelt 17.577. sz. alatt kelt rendelkezésére. Olyan biztos volt a fellépések és olyan határozott az állításuk, hogy az első pillanattól sokan el is hitték a kultuszminiszter rendeletét, amely szerint a szülői kérésére megengedhető, hogy a törvényes vallásán kívül más vallásnak tanóránál is résztvegyen az iskola növendék.

Utána néztünk a nevezett rendelkezésnek, amelyet alább egész szövegében közlünk. Roppant érdekes dolgok szűnek ki a rendeletből. Mindenek előtt az, hogy éppen az ellenkezőjéről rendel el, mint amit a római katolikus vallásoktatók szeretnének.

A kultuszminisztérium egy zsidó gyermeknek megengedte, hogy a szülői akaratával járjon el a római katolikus vallás tanára is, azonban meg kell jegyezni a záradékot, mert „szabálytalan eljárást követett el, amikor nevezett növendék a saját felekezeti felkészülésétől való hitvány osztályzat hiján az I. osztályból a másodikba felvételt.”

Kimondja határozottan a rendelet, hogy hasonló szabálytalanságok a jövőben elő ne forduljanak.

Tehát nem lehet kétféle vallásoktatásban részesülni!

Sőt az sem lehet, hogy a gyámhatóság megengedje a gyermeknek a más vallásban való nevelést, érti alatta a másfajta vallásoktatásban való részesítést, mint amilyen a törvény szerint vallása, amelyet 18-ik életéve előtt sem változtathat meg. Mi történik ugyanis akkor, ha a gyámhatóság megadja az engedélyt pl. egy ref. gyermeknek, hogy római katolikus vallás tanára járjon, de az osztálybizonyítványában mégis református vallásúnak van feltüntetve. Az osztálybizonyítvány okmány. Egy hamis adat benne pedig okmányhamisítás. Akár az van benne, hogy X. Y. református és vallásából nem az arra illetékes református vallásoktató osztályozza, akár az íródik bele, hogy X. Y. református növendék római katolikus (hozzól 18-ik életévéig nem változtathatja meg vallását), kétségtelen az okmányhamisítás, amit a fűg-

valósítani. Hiszen a motornak is kell a fék, hát hogyne kellene az emberszervek milyéről feltörő nyugtalankodó és lázadódszra hajlandó akarásoknak?

Egy dolgot — bizonyosra kell tudni minden magyarnak, s ez az, hogy: minden reform itt mintunk — a magyar lélek szülötte legyen s minden a magyar fajta megerősödését és örökéletét szolgálja!

Az a hősi sereg, amelyik vérzivataros időkben mindig hűséggel teljesítette kötelességét hazájával szemben, most is nagyszerű vizsgát tett. Feledhetetlenül szép jelenetek vonultak el szemeink előtt — Kormányzó urunk és a sokat szenvedett Haza iránt való magyar hűség ország — világ előtt való megmutatására. Őszi szántás mellől, a legelső hívó szóra mentek el harcbaszállni a magyar mezők fölé. Igaz, hogy mindenre elszántan mentek a többi őrtálló helyek harcosai is. De a sereg zömét kétségtelenül, most is — a szántó — vető magyarság, az ősi magyar fajta falunépe adta.

Ók a-honsszerzők. ... Ók a-honmentők — az egyetlen vezér, — a legelső magyar ember vezérlete alatt! ... Ezt a fajtát minden magyarnak becsülni és szeretni kell! ...

A magyar falvak népének életszínvonalát emelni, szaporodásukra, egészségükre, kultúrájukra gondot viselni — nemcsak ember becsülést jelent, hanem: zálog leendő az az akarás a haza örökkévaló életének kialakítására is.

Újfat kell állani az idegen országokba való kivándorlásnak. Haza kell hozni minden újakat felől a felszabadult vidékekre a hontalanra lett, de magyarságukat mindenütt örökre megtartó hűséges magyarokat. Ugy mérte ki az Úr Isten számunkra és szép ország határait, hogy ha egymást szerető magyarok élnek itt — jutnia kell minden magyar kezébe egy darab kenyérnek!

A pusztító háborúnak is féltelmetesebb dolgot — a loppangó forradalom, a titokban készített lázadás!

Komoly — magyar cselekedetekkel le lehet könnyen csepecséíteni a titkon élesztett tüzeket!

Az új magyar élet kapuján dörömbölő Tiborcok és Esze Tamások utódai nem voltak soha lázadók és alattomban kutogók. Különösképen pedig nem voltak vezérségre törők!

A jussukat, egy darab izes magyar kenyeret kértek, azt sem ingyen soha, hanem, a munka, a becsületes szolgálat és nemzethűség jutalma gyanánt.

Istenről rendelt küldetését megértő, egységes néppel kell áformálni a magyart, hogy itt őrtálló helyén meglehetősen élhessen mindenki. ... Meg kell tanítani ifjainkat arra, hogy minden foglalkozás Istennek tetsző, becsületet szerző, ha hűséggel véghezvük el mindenütt reánk váró feladatainkat.

Ki kell gyógyulni abból a nyavalyából, hogy mi csak — kolona és jogász nemzet vagyunk.

Nekünk a munka becsületét újra visszaszerző nemzet kell válnunk. Legyen különbeli, mint mások! — ezzel a lelki fegyverrel fog győzni a magyar ifjúság abban a harcban is, melyben értekei kitermelésére a múltban nem adatott meg az egyoldalt, a hiányos, az életétől távol eső gyakorlati nevelés hiánya miatt a lehetőség! ... Ió, tudós, költő, jogász, földet turó magyar, iparos, művész, lelkipásztor, izzig vérig ár — de jó kereskedő

is lett volna és lesz is ez a nemzet fiain keresztül, ha erre is ráneveljük a fiatalokat. És az egységben megoldott szűd kérdések! ez a kulcsa!

Ne feledjék azt sem, hogy a mi magyar népünk a hiteleni fellángolások nemzete. Igazán mondja Ady, hogy mi: „A hiteleni kétkorúak emberei vagyunk”. ... Eppen ezért kell megfontoltan és higgadtan fogni hozzá minden építő munkához.

Az se feledjék el, hogy a mi népünk olyan lesz, amilyenek lelkipásztorai, tanítói és földesurai nevelik. Fájó szívvel látom — esztendő óta kiáltom már, hogy ezekről a nemzetnevelő nagy értékekről gondoskodni — a nemzetnek volna legelső érdeke. A halál szele fú ott, ahol a lelkipásztorok, tanítók, jegyzők s a városok lakói is szólnak. ahol a tisztviselők gyermekei a szegénység miatt felkészültség nélkül maradnak odahaza.

Iskolapolitikánk nagy hibája, hogy egy-egy szűk, kicsi, rozszant teremben még ma is 100—120 gyermek tanul egy tanító vezetés alatt. Állás nélkül vannak tanítók ezrei. Szeretnünk kell ezt a nemzetnevelésre brómmal vállalkozó hatalmas sereget.

Az országos kultúrától bevezetésből csodálatos módon rettegnek az emberek. Pedig, — ha van igazságos és szükséges adó, akkor ez az volna. Ezen a kultúrától bevezetésen keresztül kellene, minden iskolát, egyházi és kulturális igényt kielégíteni. Ebbe férne bele a tanítói nyugdíj fenntartásának elviselhetetlenül nagy költségeivel való gondoskodás is. Itt volna megvalósítható a lelkipásztorok jogos igénye is, hogy tisztes öregségükre — a nemzet szolgálatában végzett hasznos munkájuk jutalmul ők maguk és leányuk csekély nyugdíjasként élvezzék öregségük — az édesanyától nyernének megjutalmazást.

Körményben 208.000 kálvinista magyar él — tisztánimnien egyházkerületünk csakamagyarországi részében. A most visszatérték számát 65.000 körülire becsülöm. Így hát — 273.000 magyar lélek épül be, mint lelkiégység, — a szent haza közösségébe.

Szép szám, — lehetne több is! Azért szöhlottam hát sok kérdésről őszinte nyíltan. Ez a szín-tiszta magyar sereg — kell, hogy tényező legyen a sorsdöntő szebb magyar holnapok megkésztése idején.

Még csak hajnalodik! ... A nemzet feltámasztása csak akkor jó el igazán, ha újra boldog, békén dolgozható magyarság élheti a maga magyar életét a Duna—Tisza táján!

Sokat imádkozunk, még többet dolgozunk atyámfiai — az előjövő szebb magyar holnapok Magyarországiért. (Folyt. köv.)

Barth Károly politikai teológiája.

(II. közlemény.)

Barthnak lapunk legutóbbi számában közölt levele, a különböző országok sajtóinak kivonatatos lekötése folytán, élénk vita tárgyát kepezte. Ezzel kapcsolatban több oldalról kérdésekkel halmozták el a levél íróját, akinek Derksen lelkész kérdésére

adott válaszát ismernünk kell, ha helyesen, a levél-író intenciói szerint akarjuk megérteni a Hromadka professzorhoz írt sorait. Derksen különben azt a mondatot kifogásolta, amelyet mi is aláhúva (kurzív szedéssel) közlünk. — Ezenkívül tanulságos lesz még egy levél ismertetése is, amelyet Barth egy előlünk ismeretlen lelkipásztor feleségéhez írt. Ennek csupán minket érdeklő részletét adjuk. (E levelek másolatát annak idején maga Barth volt szíves megküldeni nekem, kéréssem nélkül, újabb, kisebb írásával együtt.)

„A hozzád intézett kérdésre feltétlenül megpróbálom röviden előadni azokat a megfontolásokat, amelyek az aláhúzott mondat mögött állottak és állanak:

Csehszlovákiának a hitleri Németországgal szemben ma elveszett ügyében nem csupán egy területi és népi kérdés szabályozásáról volt szó. Hogy ilyen (területi és népi) kérdés a Szudéta vidéken fennforgott, és azt meg kellett oldani, az nem vitás. Ugy látszik, hogy a versaillesi szerződés ott elviselhetetlen viszonyokat teremtett. S úgy látszik, hogy a csehszlovák kormány eddig nem találta meg a módját annak, hogy ezeket megszüntesse. Azonban az így felmerülő kérdés megoldásánál számolni kellett a következő előfeltételekkel:

1. Az esetleg fennforgó bajokon mindenesetre a jog felállításával (érvényesítéssel), azaz az összes érdekelttek részvételével és meghallgatásával folytatott nemzetközi tárgyalás és döntés útján kellett volna segíteni. Midőn elhelyett Csehszlovákiával szemben, a túlerő erőszakos fenyegetésével, az egyoldalú diktátum útjára léptek, ennek az államnak először is az lett a kötelessége, hogy önmagát érvényesítse és így eddigi határait katonailag is védelmezze. Ezzel az önállítással rebus sic stantibus az európai politikai rend egyik kérdésére kellett feleletet adnia.

2. Az esetleg fennálló bajokon semmi esetre sem volt szabad azzal a határozottan még nagyobb bajjal segíteni, hogy Csehszlovákiát, mint a demokratikus politikai egyetlen keleti előharcosát, gyakorlatilag lehetetlenné tegyék, továbbá 4 millió európai embert a diktátúra rendszernek (tilkos rendőrségnek, barbár igazságszolgáltatásnak, „gleichschaltott” sajtójának, antiszemitizmusának, egyházi harcának, miniszterának stb.) kiszolgáltatassanak és ezzel ennek a rendszernek új presztízst és új erőt kölcsönözzenek. Csehszlovákiának ebből a szempontból is kötelessége volt az önállítást és így a katonai védekezést. S ezzel az önállítással rebus sic stantibus az európai politikai szabadság egyik kérdésére kellett feleletet adnia.

Jézus Krisztus egyháza az európai politikai rend és szabadság kérdésével szemben nem lehet közömbös. Jézus Krisztus egyháza az Isten ígéretének totális igényét hirdeti. Ezt az igényt a diktátúra területén csakis vagy elrejtve és ezzel Istent és a világot előít nevétségessé válik, vagy pedig fenntartja azt és ezzel a diktátúra általi kiirtását vállalja magára. Ha befejezett tényekből kényszerítve készen kell lennie arra, hogy ez elé a dilemma elé álljon, magától mégsem helyes elhárítani és akarhat egy olyan politikát, amely az egyházzal ez elé a

dilemma elé állítja. Lehet, hogy az egyház kénytelen *elcsúszni* a diktátúrát. Azonban az egyház egyedül a rend és a szabadság politikáját helyes elhárítja.

Ha a politikai rendet és szabadságot veszély fenyegeti, akkor ez a veszedelem közvele az egyházzal is érinti. Ha egy igazi állam a politikai rend és szabadság védelmére lép, akkor ebben a védelemben közvele az egyház is részvesz. Az egyház nem venné komolyan saját igehirdetését, ha itt közömbös maradna. Mint egyház csakis lelkileg küzdhet és szenvedhet, s ezzel közvele a legfontosabb és legdrágább dolgot teszi, aminek egy a rendet és a jogot védelmező államban ennek érdekében történnie kell. De viszont az egyház azt is el fogja ismerni, hogy az államnak és az állam katonáinak emberi küzdelme és szenvedése közvele *erőtel*, az egyházzal is történni.

Ilyen értelemben írtam én levelem aláhúzott mondatát. Ebben a mondatban szó sincsen az egyház küzdelméről és szenvedéséről az állam küzdelmével és szenvedésével való „azonosításról.” De azt sem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy az egyház és az állam küzdelme és szenvedése között *van közösség* akkor, ha az állam, mint igazi állam kénytelen egy vak dinamikával szemben a rend érdekében és egy brutális zsarnoksággal szemben a szabadság érdekében fellépni. Akkor az egyháznak nem szabad az államtól eltávolodnia, hanem szolidárisan mellé kell állania. A csehi katonáról írt mondatom konkrét vonatkozással egész egyszerűen arra céloz, amit 1. Tim. 2: 1—3 a felsegért való keresztényi imádság indokul nevez meg: „csendes és nyugodalmas életet éljünk, teljes istenfellelemmel és tisztességgel.” Eppen erre van az igazi állam. S éppen ezért sajnos mindaddig, amíg rendbontók és szabadságtörők vannak, katonáknak is kell lenniük s ezért valóban meg kell lennie a katonák keresztényi dicséretének is.

Szeptember 19-én csak abban csalódtam, hogy úgy Csehszlovákiának, mint a többi európai rend- és szabadság-államnak ellenálló képességét, valamint az európai egyházak belátását is túlbecsültem akkor, Prága nem maradt szilárd és London és Páris sem szilárdult meg újra. Ez az egyháznak sem volt ehhez semmi mondanivalója, mert jobban el volt foglalva az általános béke kérdésével, mintsem — ahogy illet volna. — az igazi béke kérdésével. Mindnyájunknak fizeznünk kell majd azért, hogy az az ellenálló erő nem volt nagyobb, s hogy a kormányok, a népek és az egyházak hagyták magukat úgy elkábitani, ahogyan az szeptember 30. előtt és után történt.

Basel, 1938 október 26. Barth Károly s. k.”

Részlet egy másik levélből:

..... Feltétlen pacifizmus... theologialag lehetetlen. Az egyház Isten parancsolatát semmilyen elvvel, semmiféle „izmus”-sal sem azonosíthatja, a pacifizmussal éppoly kevéssé, mint a militarizmussal. Az egyház hirdetheti és kell is, hogy hirdesse a békét, de minden új szituációban fogékonyan kell lennie az Isten új, hogy Isten ígéből hallja meg, *mit* kell érteni minden egyes eset-

ben béke alatt. Tehát nem kötheti le magát amellett, hogy ez a béke teljesen és minden körülmények között abban álljon, hogy ne lőjenek.

Az egyháznak imádkoznia és dolgoznia is kell azért, hogy az állam befelé és kifelé igazi állam legyen. Az igazi államhoz az is hozzátartozik, hogy a békét védelmezzni: de épen védelmezi és pedig azt a békét, amely az igazságosságnak és a szabadságnak szolgál és igazságosságban és szabadságban terem. Csak ebben a békében hirdethető az evangélium is. Az evangélium minden más békében az elnyomásnak, vagy a gúnynak fog áldozatul esni. Az egyház elszenvedheti ezt, ha ez így következik, de nem akarhatja, hogy így következzen. Az egyháznak az evangéliumért, az igazi államot és így az igazi békét kell akarnia.

Az igazi békéért az egyház nem tilthatja meg az államnak, hogy a kardot viselje. És viszont az igazi békéért azt sem tilthatja az államtól, hogy a kardot „hiába viselje.” (Róm. 13. 4.) Ha az állam a békét nem tudja többé másként védelmezzni, akkor karddal kell azt megvédenie. Az egyház imádkozni és dolgozni fog azért, hogy ez ne váljon szükségessé. De az egyház nem hunyhatja be a szemét a bekövetkező szükségesség előtt — sőt meglehet, hogy az egyháznak ezt a szükségességet hamarabb meg kell látnia, mint magának az államnak! — S akkor a maga tagjainak azt fogja mondani, hogy adják meg a császárnak, ami a császáré.

A diktatúra a tudatos és tervszerű igazságtalanság és szolgaság kifejezett kormányformája (regimentuma). A diktatúra mint olyan, az igazi béke veszedelme. A diktatúrák korában az egyháznak mindazokban az országokban, amelyeket a diktatúra még hatalma alá nem vetett, az igazi béke akaratával együtt az igazi béke védelmezésének készségét is helyeselnie és követelnie kell. Az egyháznak az evangéliumért és az evangélium hirdetése által fel kell hívnia a demokráta államot arra, hogy minden áron, a nyomorúság és a pusztulás árán is erős állam legyen, azaz a diktatúrának a maga határain minden eszközzel megálljt parancsoljon. S az egyház a maga tagjainak az evangéliumért és az evangélium hirdetése által köteles azt mondani, hogy van valami, ami rosszabb a halálnál és az ülségnél: önkéntesen igent mondani az antikrisztus győzelmes uralmára.....

Basel. 1938 október 24. Barth Károly s. k.
— Folyt. köv. — Dr. Nagy Barna.

jelenleg egy van, hogy a jegyzői teendők végzésében fennakadás ne álljon elő, átmenetileg Bodnár László sajkókazinci lelkészt választotta meg a közgyűlés tb. lelkészi jegyzővé. Bekebeleztük egyházmegyéinkbe Péter József segédlelkészt. Beértesítettük Kóta Lajos ládbesenyői rendes tanítót. Megalakítottuk az 1939-ik évre az egyházmegyei tanácsot és megválasztottuk a lelkészjelölő bizottság tagjait. — Majd letárgyaltuk a missziói bizottság jelentését, határozati erőre emeltük az ahhoz fűzött indítványokat. Felhívtuk a gyűlekezeteket, hogy az esti isteni tisztelések tartásához a templomokba megfelelő lámpákat szerezzenek, ahol erre még szükség van. Tudomásul vette közgyűlésünk a missziói segédlelkészek jelentését, melyekből megállapítottuk, hogy mostmár a szórványokban élő hiveink sincsenek elhanyagolva. Az egyházunkhoz való tartozás érzete ápolva van lelkiükben. A tanügyi bizottság jelentése hű tükrre a tanítói munkának. Ha itt-ott van is több kívánni való, az iskolák szellemi nivójának emelése tekintetében, általában komoly és felelősségteljes munkát végez tanítószágon. Kéri egyházmegyéink a református népiskolai Tanterv és Utasítás haladéktalan elkészítését az Egyetemes Konventtől. Egyik legkiválóbb tanítónkat Urban József bántapolcsányi tanítót, ki évek hosszú során magasan kiemelkedő eredményeket mutat fel az iskolai tanításban, igazgatói címmel való kitüntetésre terjesztettük fel. Határozatot hoztunk a barcikai iskola elnéptelenedésének megállítására nézve. A ládbesenyői egyház segélykérvényét pártolólaj terjesztettük fel. Jövőhagyjuk a hegymegi egyház új párbétküvetési kúcsát. Utasítottuk a szendrői egyházat, a második tanító helyi javadalmának biztosítására.

Még több kisebb ügy elintézésével az esteli órákban fejeztük be egyházmegyei közgyűlésünket.
V. K.

Lehet-e kétféle vallásoktatásban részesülni?

(Folyt. és vége.)

Jó volna, ha nemcsak a középfokú iskolákban, hanem az elemi iskolák első osztályától kezdve mindentől csak az egyedül érvényes állami születési anyakönyvi kivonatot volna szabad az igazgatóknak elfogadni a gyermek vallásának megállapításánál.

tus. A másik pedig igen. Ugyanazzal a gyűlölettel néz rá, mint a beteg az egészségesre, a szerencsétlen a szerencsésre. Sínté: naponként felhánnya, hogy milyen nagy áldozatot hozott ő, hogy feláldozta magát. Ezt a reverzálisadás miatti bánatot a gyülekezetben is igyekszik minden egyház fokozni. Így lehet és lesz is a reverzális a vegyesházasságban élő családok békességének megrontója. Naponkénti a veszekedés. Ettől a zajtól pedig a békesség felénk madara hosszú időre elrepül.

Ma különösen hangoztatjuk a családvédelmet. Lehet-e engedni, hogy Magyarország annyit vegyesházasságot élő családjában ott lehessen az egyik házastársat olyan megszégyenítő, nagy áldozatra kötelező, örökké fájó sebbel megbélygzó törvény, mint a reverzális? Nem.

Azt mondhatná erre valaki, hogy nincs olyan állami törvény, amely azt mondaná, hogy kell reverzalist adni. Hisz most is érvényben van az előtűnk olyan kedves 1868: LIII. t. c. 12. §-ának első fele, vagyis ha nem kötnek megegyezést, akkor a fiúk az apa, a leányok az anya vallását követik. Ez igaz, azonban ma már ott tartunk, hogy nem az az irányító, hogy a törvény mit mond a reverzálisról, hanem az, hogy a pápa mit mond.

Mindjárt igen sok családban békesség lesz, vagy legalábbis több békesség lesz, ha megszűnik a reverzálisadás lehetősége.

(Folyt. köv.) Darányi Lajos.

Barth Károly politikai teológiája.

(III. közlemény.)

Mielőtt tulajdonképpen feladatunkra: Barth Károlynak lapunk múlt évi 46. és 47. számában közölt levelei hátterét képező teológiai alapgondolatainak felmutatására térnék át, nem lesz érdektelen, ha még két olyan dokumentumot közlünk, amely miniket, magyar reformátusokat különösen közelről érint. Ugyanis — amint erről a Református Élet is hírt adott — október 26-án, amikor Barth Hromadkához írt levele nálunk, Magyarországon is ismertessé vált, a budapesti ref. theol. akadémia ifjúsága 60 aláírással a következő levelet intézte Barthhoz:

„Milyen tisztelt Professzor Ur!

Alulírottak a budapesti Református Theologia Akadémia Ifjúsága élénk érdeklődéssel és mély megdöbbenéssel olvastuk Önnek azt a levelet, amelyet Hromadka-prágai professzorhoz írt, amely többek között az Utrechti megjelölés Algemeen Weekblatt voor Christendom en Cultuur című egyházi hetilap 1938. évi okt. 14-iki számában látott napvilágot. Különösen fájdalmasan érintett berögzött levelének az része, melyben a cseh katonáról úgy emlékezik meg, mint akik egy eszelges háborúban nemcsak népek szabadságáért, hanem egyáltalán Krisztus egyházáért fogtak harcolni. Mivel ez az állítás bennünket magyarokat — kiknek hazájából a csehek 1918—19-ben 63.000 négyzet-

kilométer területen több mint egy millió fajtestvérünket vettek el jog- és igazság ellenére, akik között 250.000 magyar református hitestvérünk van, akik Professzor Urnak is hitestvérei — vérgis sért és a valóságnak nem felel meg, engedje meg Professzor Ur, hogy az audiatur et altera pars elve alapján meg kérjük Önt, sziveskedjék a csatló ismertető füzetet áttanulmányozni. Ez áttanulmányozás után tisztellel elvárjuk Öntől arra vonatkozó szíves válaszát, vajon mennyiben felel meg a valóságnak a cseh kérdésnek Isten legszentebb egyháza ügyével való azonosítása.

Kérésünket megismételve maradtunk a Professzor Urnak kiváló tisztellel:

60 s. k. aláírás.

Erre Barth a következő választ adta:

„Basel, 1938 november 9.

A Református Theologia Hallgatóinak Budapestén.

Kedves ifjú Barátaim!

Önök október 26-án 60 aláírással levelet intéztek hozzám, amelyben Hromadka-prágai professzor úrhoz írt levelem miatt érzett nem-leltésüket juttatták kifejezésre és rendelkezésemre bocsátották a régi magyar határok visszaállítását melletti szülő propagandáiról egy nyomtatott példányát. Mindkeutó tudomásul vettem.

Hadd mondjam meg Önöknek, hogy Hromadka professzor úrhoz írt levelemnek semmi köze sincs a Magyarországi, Németország, Lengyelország és Csehszlovákia közötti területi határok kérdéséhez. Minden további nélkül számolok azzal, hogy Versaillesban és Trianonban — mint minden ilyen békétőlésnél, a maiakat sem véve ki — az akkor gyöngébbek kárára mindenféle erőszakosságok fordultak elő. Ha ez így van és ha most talán helyesbítés történt, akkor azt helyesnem kell. De nem igényelhetem magamnak azt, hogy ezekben a dolgokban illetékes volnék és ezekről semmiféle ítéletet nem nyilvánítottam. Vannak kérdések, amelyek még az ilyen területi kérdéseknél is fontosabbak.

Ami engem abban a levélben egyedül foglalkoztatott, az a német nemzeti szocializmus további európai előnyomulásának a német—cseh konfliktus lefolyásából adódó ténye volt. A német nemzeti szocializmus egy keresztényellenes mítosz, a tudatos hazugság és a vak erőszakra támaszkodó diktatúrát jelent, amelynek szükségképpen következménye az elvi embertelenség, szabadság-nélküliség és jogtalanság az egész állami, társadalmi és kulturális élet területén. Ennek a rendszernek előnyomulása nemcsak politikai, nemcsak morális, hanem teológiai problémát is jelent. Ennek a rendszernek a területén már elvből lehetetlen az evangélium hirdetése és az egyház létezése. Ez a rendszer az egyházra, — de az egyház is erre a rendszerre csupán nemet mondhat. Ezért azoknak az országoknak határait, (bármilyen legyen is a határok „jogosultsága”) — amelyekben ez a rendszer még uralomra nem jutott, közvetve az egyházat is védelmezik. Ez az, amit Prágába írt levelemben mondtam.

Barátain! az Önök égő és kizárólagos érdek-lődése az európai térkép változása felé fordul. Megértém és tiszteltem az Önök patriotizmusát. De jó volna, ha Önök mint keresztények és teológusok immár aziránt is érdeklődnének, hogy Európa — midőn a mítosz diktatúrája előtt lépésről-lépésre meghátrál s midőn ennek módszereit előtt meghajlik és ezeket magáévá teszi — azon a ponton van, hogy örültek házává válik. Ebben az örültek-házában — elől legyenek bizonyosak! — Magyarországon sem lesz többé református protestantizmus.

Óva intem Önöket! Az Önök atyjái védelmezték önmagukat és Európát a török ellen. Végzetes volna, ha éppen ezeknek az atyáknak fia nem látnák be, hogy ma mindnyájunkat még a töröknek is nagyobb veszedelem fenyeget.

Szíves köszönettel

Dr. Barth Károly professzor.

(Folyt. köv.)

Dr. Nagy Barna.

Felhívás és kérelem a tiszáninneni ref. egyház- kerület lelkipásztoraihoz.

Kedves Lelkésztestvéreim! A kormány által a közelmúltban beígért reformtervezet szerint, a családi pótlékok felemelése, reméljük a ref. lelkészek családtagjaira is épenugy fog vonatkozni, mint a többi családi pótlékos tisztviselőre. Így tehát a lelkésznek ma is havi 6 pengő helyett 12 pengő pótlékot kapnak férjei. Bizony nagyon ráér sok gondra és bajra küzdő életünkre e kis segítség is. Am az özvegy papnék sorsa ezzel még nem könnyebbedik, nekik még mindig tűrni, várni és remélni kell.

A nyáron az orsz. ref. lelkésznék debreceni konferenciáján elhangzott egy javaslat, hogy néhány évre mondjunk le arról a felemelt összegről — ha sikerül megkapnunk — hogy ebből az összegből özvegyeink részére egy segélyalap létesíttessék.

Az a tiszteletteljes kérelmem és javaslatom lelkésztestvéreimhez, hogy a közből álló felemelt családi pótlék összegéről mondjunk le s ezeket a havi 6 pengőket fordítsuk 1, esetleg 2 éven át egy az özvegyeinket segélyező alap megteremtésére s e segélyek egyöntetű levonására adjunk felhatalmazást illetőnk vezetésének, hogy a konvinti irodánál átutalassa az egyházkerület kezelésében történő segély alap mielőbbi megvalósítására.

Zsebbe vágó e kérdés. — mondják sokan — nem bírjuk meg ez áldozathozatalt!

Jól tudom én ezt. De soha jobb alkalom nem lenne e segélyalap megvalósítására mint éppen most, mikor e 6 pengő segélyek nélkül is megvolumunk évekig; nem szerepelt költségvetésünkben, háztartásunkban e segélyek nélkül viaskodunk a gondokkal, bajokkal. Legyünk meg e havi 6 pengő segély nélkül 1—2 évig, mert a cél olyan, amiért nekünk és családunknak, lelkészeknek kell meghozni minden áldozatot. Rajtuk kívül álló tényezők segítségével nem számíthatunk, nekünk magunknak kell

akarni s cselekedni. Elszomorító — orcsapító özvegy papnéink sorsa, kik — kevés kivétellel arra a havi 60—75 pengő nyugdíjra vannak utalva, ebből kell fizetni lakbért, társulást s mindent. Ez az összeg meghalja sok, de megélni belőle kevés. Becstületbeli és lelkiismeretbeli kötelességünk, hogy bármilyen nehezen esik is, mi lelkészek tömörüléssel s minden áldozatra kész egyöntetű akarással teremtünk egy olyan alapot, melyből özvegyeink részére akár betegség, akár más komoly okból előálló szükségükre, hacsak egy néhány pengő segélyt adtassunk.

A konvinti jegyzőkönyv ez évi kimutatása szerint kerületünkben van 186 kongruus lelkész, ebből körülbelül leszámíthatunk 36 olyan lelkészt akinek felesége nincs, így maradna circa 150 lelkész, ez évente jelentene 10800 P tőkét, 2 év alatt 21600 P-t. E tőke 5% kamata ha (a többi számszámok készési költségnek) évi 1000 pengőnél több összeg állana az özvegy papnék sors enyhítésére. Bizonyára lennének nem kongruus lelkészeink között (számuk 40) is olyanok, kik a testvéri szolidaritás elvével fogva szintén hoznának e célra áldozatot, így a tőke összeg gyorsabban nő és elősegítenék.

A jó alkalmatosságot áron is megvegyeték. Valósítsuk meg e célt. Szegények vagyunk, de özvegyeink még szegényebbek. Hozzuk meg az áldozatot, hogy özvegyeink arcáról könnyet törölhessünk. Az özvegyi nyugdíj törvényszerinti felemelésétől szintem még messze vagyunk. Eyek kellene még hozzá még akkor is, ha valami nem várt dolog közbe nem jönne.

Az a családi pótlékos testvérünk, aki valami ok miatt nem óhajtott bekapcsolódni e gondolat megvalósításába, közölje kifogásait lapunk szerkesztőségével; mi, akik özvegyeink s árvaik sorsát szívünkön viseljük, igyekezzünk nélkülözni e megvalósítani e kíváncsatos célt, mert ne feledje el senki: hodie mihi, cras tibi.

Bármilyen tervet, elgondolást, mely e célt tökéletesebbé, sikerrevezetőbbé teszi, örömmel fogadok s kérem a Főtitisztelet Főszerkesztő urat egy pár ilyen irányú cikknek kegyeskedjék helyt adni e lapunk hasábjain.*

E tiszteletteljes kérelem s felhívás megvalósítását szeretettel kéri lelkésztestvéretek: Kan Zoltán

* Lapunk a felvetett gondolat legszélesebb körű megvitatása számára — korlátozás nélkül — nyitva áll. Legszívesebben a megajánlások közlésére. Fel. Szerkesztő.

Főiskolánk harmadik népfőiskolai tanfolyama.

Karácsonyra szétlődött a rendező theol. kar a jan. 23-tól febr. 6-ig tervezett népfőiskolai tanfolyamra a meghívót. Ezáltal tulajdonképpen a felszabadult Felvidék falvaiból hívja a Főiskola a falu, legátusait. Az első jelentkezők — többnyire meghatározható körletében, be is futottak. Amint sok helyről írják, "szívesen előjönne az egész falu."